

MIŠLJENJA STUDENATA O NEKIM ASPEKTIMA KVALITETE NASTAVE NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZADRU

DANIELA IVANŠIĆ¹
ALINA JURJEVIĆ²
KREŠIMIR KROLO³
ŽELJKA TONKOVIĆ⁴
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 378.1
Stručni članak
Professional paper

Primljeno : 2002-12-12
Received

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti kako studenti Filozofskog fakulteta u Zadru percipiraju neke aspekte nastave. Za potrebe istraživanja konstruiran je Upitnik od 80 čestica koje ispituju percepciju profesorskih predavanja, percepciju profesora, seminara, ispita, odnosa profesora i studenata a ostavljena je i mogućnost slobodnog komentiranja date tematike. Istraživanje je provedeno na uzorku od 202 studenata druge, treće i četvrte godine svih studijskih grupa na Filozofskom fakultetu u Zadru, što čini 15% ciljane populacije. Tijekom obrade rezultata provjeravane su povezanosti različitih čestica, razlike među spolovima i godinama te je testirana značajnost razlika između situacija koje studenti percipiraju kao stvarne i one željenog stanja. Zbog opširnosti i karakteristika rezultata, pojedinačni rezultati nisu istaknuti u sažetku, no u prilogu 1. prikazana su sva pitanja te postotci odgovora ispitanika.

KLJUČNE RIJEČI: studentska percepcija, kvaliteta nastave, predavanja, profesori, seminari, ispiti

¹ Apsolventica psihologije na Filozofskom fakultetu u Zadru.

² Apsolventica sociologije i engleskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru.

³ Apsolvent sociologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zadru.

⁴ Studentica 3. godine sociologije i povijesti na Filozofskom fakultetu u Zadru.

Uvod

U Republici Hrvatskoj vrednovanja kvalitete nastave nisu ni učestala ni redovita praksa, a često su im dane i negativne konotacije. Ovakve inicijative najčešće ostaju na razini odsjeka ili pojedinaca, nerijetko bez utjecaja i primjene na ostatak fakulteta te ostale članice pojedinih sveučilišta. Istraživanja, ali i svakodnevna praksa, ukazuju da se kvaliteti nastave u nas ne posvećuje dovoljna pozornost. S druge strane, poznato je da su na sveučilištima širom svijeta slična istraživanja uobičajena praksa "te se njihovi rezultati uzimaju u obzir pri procjenjivanju kvalitete nastave, a nerijetko i promocije sveučilišnih nastavnika" (Ledić, 1998, 620).

Kada se u našoj zemlji (ipak) ispituje kvaliteta nastave, onda su takva istraživanja uglavnom usmjerena na određeni prototip "kako bi nastava trebala izgledati", a ispitanici su najčešće stručnjaci, nastavnici i drugi kojima je nastava – zanimanje. Budući da su autori ovog rada studenti⁵, krenuli su u istraživanje iz sasvim drugog kuta gledanja, i u skladu s time, usmjereni na nešto užu tematiku.

Evaluacije nastave od strane studenata samo su jedna od dimenzija sveukupnog evaluiranja kvalitete visokoškolske nastave, no budući da su studenti izuzetno bitni akteri samog nastavnog procesa, dobivene spoznaje bacaju svjetlo na neke ključne probleme iz njihova 'kuta gledanja'. Pri tome ipak treba uzeti u obzir subjektivnost studenata i brojne elemente koji utječu na njihovo vrednovanje.

Istraživanje je pripremljeno i izvedeno u očekivanju transformacije Filozofskog fakulteta u Zadru u sveučilište. Budući da nije bilo sistematiziranih pokazatelja stanja kvalitete nastave na Fakultetu, kao ni inicijative od strane uprave da se ispitaju mišljenja studenata o nastavi te njihova očekivanja i želje u svezi s nadolazećom transformacijom, jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je pružiti konkretne podatke na temelju kojih bi se mogle inicirati pozitivne promjene u kvaliteti nastave na budućem sveučilištu u Zadru.

⁵ Istraživanje je provelo četvero studenata sociologije i psihologije, članova studentske radionice 'Antifjaka'. Sociološka radionica *Antifjaka* pokrenuta je na inicijativu studenata Odsjeka za sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zadru akademske godine 1999./2000. i dio je niza radionica koje djeluju na Filozofskom fakultetu u Zadru pod pokroviteljstvom podružnice Studentskog zbora u Zadru. Aktivnosti radionice kreću se od animacije studentskog života, promocija i poticanja kulture i društvenog angažmana (poticanje razvoja civilnog društva), do poticanja stručnog mišljenja i praktične primjene naučenog kroz specijalizirane aktivnosti svojih članova.

Istraživanjem se nastojalo doznati kakva je opća predodžba studenata o nekim aspektima kvalitete nastave i iskristalizirati probleme koji su zajednički cjelokupnoj studentskoj populaciji te, kao takvi, zahtijevaju posebnu pozornost. Stoga se nije ulazilo u evaluaciju rada svakog nastavnika posebno ni u probleme na pojedinim odsjecima, jer bi to nadilazilo okvire ovako zamišljenog istraživanja (budući da ono u prvom redu omogućuje uvid u to kako studenti percipiraju svoj položaj na Fakultetu u odnosu na nastavne programe i nastavnike).

CILJ - Istražiti kako studenti Filozofskog fakulteta u Zadru percipiraju neke aspekte nastave.

Metoda

Ispitanici su 202 studenta druge (N=74), treće (N=62) i četvrte (N=66) godine svih studijskih grupa Filozofskog fakulteta u Zadru, što čini 15% ciljane populacije. Studenti prve godine su izostavljeni iz istraživanja jer se smatralo da imaju premalo ili nikakvo iskustvo (npr., većina ih nikada nije polagala ispit), a apsolvanti su izostavljeni zbog toga što bi se njihovi odgovori odnosili na nekadašnje stanje u nastavi koje se (možda) do trenutka istraživanja i promijenilo. Isto tako, u istraživanju su sudjelovali samo ispitanici koji su prvi put upisali godinu (dakle, ne i ponavljači). Spolna struktura uzorka odgovara spolnoj strukturi studentske populacije Filozofskog fakulteta u Zadru, te je u istraživanju sudjelovalo 157 studentica i 45 studenata. Prosječna je dob ispitanika bila 22.2 godine (sd=1,64), srednji prosjek ocjena 3,56 (sd=0,55).

Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je Upitnik od 80 čestica koje ispituju sljedeća područja: studentsku percepciju profesorskih predavanja (7 čestica), percepciju profesora (25 čestica), seminara (9 čestica), ispita (19 čestica), odnosa profesora i studenata (7 čestica)⁶, a ostavljena je i mogućnost slobodnog komentiranja date tematike. Pitanja koja su ušla u konačnu verziju Upitnika dobivena su na temelju preliminarnih intervjuva sa studentima te na osnovi vlastitih iskustava i mišljenja koja bi područja/teme trebalo ispitati. Ispitivanje je provedeno u travnju 2002. godine u razdoblju od dvaju tjedana. Prema podatcima o broju studenata Filozofskog fakulteta u Zadru i njihovim karakteristikama (spol, godina studija i studijska grupa) unaprijed je određena

⁶ Ostala problematika - 13 čestica.

struktura uzorka tako da odgovara strukturi cjelokupne populacije Filozofskog fakulteta u Zadru te je određena veličina uzorka koji bi bio statistički opravdan. Osobe koje su provodile istraživanje imale su unaprijed točno određen broj studenata sa svake godine i svake studijske grupe kojima je trebalo podijeliti upitnike, a odabir samih ispitanika bio je slučajan. Pritom se vodilo računa o tome da ispitanici ne ponavljaju godinu i da već nisu ispunjavali Upitnik za drugu studijsku grupu⁷. Od ispitanika se uputom tražilo da pažljivo pročitaju svaku tvrdnju te da zaokruže broj na skali od 1 do 7 (gdje je 1 značilo nikad, 2- vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često i 7-uvijek)⁸ koji odražava njihovo mišljenje o danoj tvrdnji. Nakon ispunjavanja Upitnika ispitanici su ga trebali ostaviti u za to predviđene kutije postavljene na Fakultetu.

Rezultati i rasprava

Prilikom obrade rezultata provjeravane su razlike u rezultatima među ispitanicima različitih godina studija i spola te razlike između percepcije stvarnog i željenog stanja. Uz to je napravljena klasifikacija komentara koje su ispitanici napisali u za to predviđen prostor na kraju Upitnika.

U pregledu rezultata navedeni su oni rezultati koji su reprezentativni za pojedinačna područja ispitivane tematike, te komentari koji se, uvjetno, mogu shvatiti i kao prijedlozi za poboljšanje stanja.

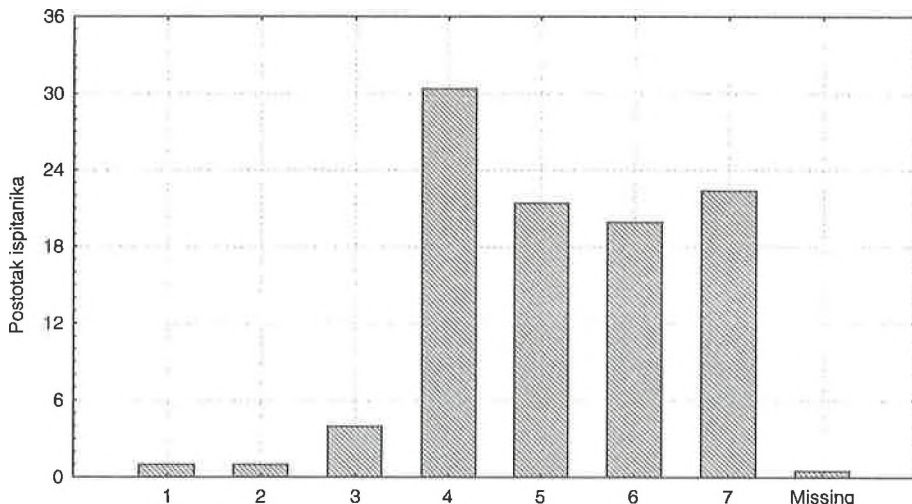
Kako su ovo istraživanje proveli studenti koji, smatramo, imaju izravan uvid u ovu problematiku, pitanja koja su ušla u konačni oblik Upitnika, bila su odraz naših iskustava, potreba, razmišljanja, te su imala za cilj poticanje pozitivnih promjena u nastavnom procesu. Kako bi se te promjene mogle i postići, smatramo da je zainteresiranima potrebno pružiti što je moguće više podataka, te su stoga u prilogu I. prikazana sva pitanja te postotci odgovora ispitanika.

⁷ Za studente dvopredmetnih studija.

⁸ Skala od 7 stupnjeva odabrana je kako bi se naglasile suptilne razlike u viđenju istog problema od strane ispitanika. Držimo da su takve razlike bitne za buduća ispitivanja ove problematike na Sveučilištu jer omogućuju jednostavnije uočavanje i manjih promjena u ispitivanim aspektima kvalitete nastave.

Predavanja

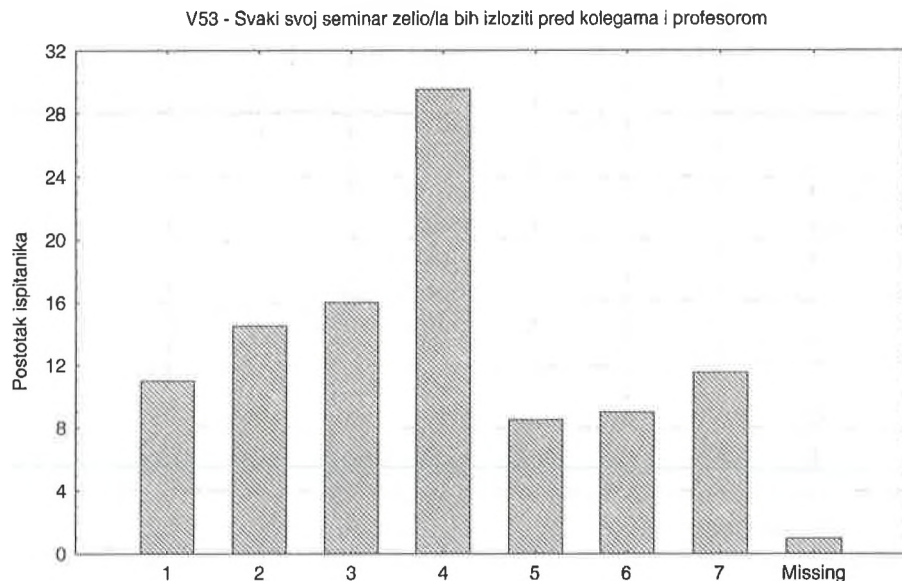
V7 - Želio/la bih da predavanja uključuju informacije koje proširuju moje znanje iako nisu potrebne za ispit

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 1. Distribucija odgovora na tvrdnju: Želio/la bih da predavanja uključuju informacije koje proširuju moje znanje iako nisu potrebne za ispit

Iako smo, ravnajući se osobnim opažanjima, u istraživanje krenuli s pretpostavkom da je motivacija studenata za proširenjem znanja izvan okvira predavanja niska, na slici 1. vidljivo je da većina ispitanika (63%-*često*, 21,4% *vrlo često* 19,9% i *uvijek* 22,4%) izražava potrebu za dobivanjem informacija koje prelaze okvire ispitnog gradiva. Među studentima različitih godina ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima na ovo pitanje ($F=0,72$, $p>0,05$). Dakle, očito je da studentima primarni cilj nije položiti ispite, već steći znanje, što je u svakom slučaju optimistično.

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

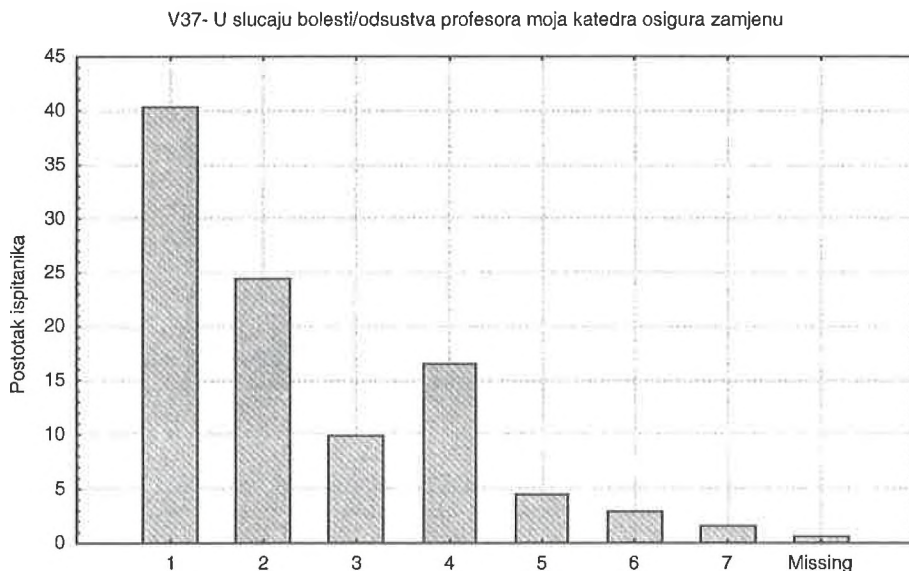
Slika 3. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Svaki svoj seminar želio/la bih izložiti pred kolegama i profesorom*

Iako 45% ispitanika smatra da su seminari *uvijek* (8,5%), *često* (9,5%) i *vrlo često* (10%) korisni u pripremanju ispita (V54), značajan postotak ispitanika (40%) ne želi izlagati svoje radove pred kolegama i profesorom (slika 3). Držimo da bi o razlozima takva stanja trebalo ozbiljnije razmisliti jer se izlaganjem svojih seminara studenti, između ostalog, pripremaju i za ulogu nastavnika i predavača, a osim toga "...odnos studenata prema seminarskim obavezama zrcalo je cjelokupnog studijskog i ispitnog sustava". (Schmidt, 1972, 65)

Profesori

Iako među ispitanicima općenito prevladava mišljenje da profesori dolaze na predavanja pripremljeni (V19), da uglavnom redovito održavaju svoja predavanja (V20) i da se trude kako bi im predavanja bila razumljiva (V21),

prisutna je želja da profesori predaju s više entuzijazma (V22). Takvi su podatci svakako ohrabrujući jer pokazuju da je studentima stalo do kvalitete nastave, a posebno do predavanja.

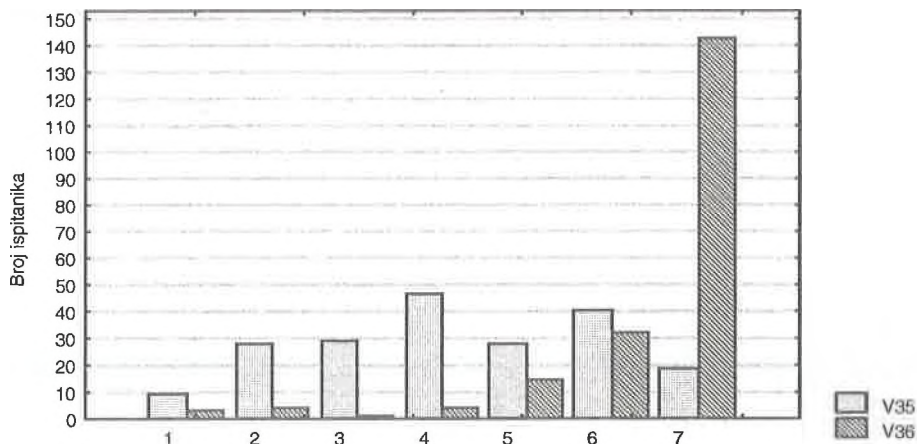

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 4. *Distribucija odgovora na tvrdnju: U slučaju bolesti/odsustva profesora moja katedra osigura zamjenu*

S obzirom na to da visok postotak ispitanika procjenjuje da im je *nikada* i *vrlo rijetko* (65%) osigurana zamjena odsutnih profesora (slika 4), može se zaključiti da većina odsjeka nema dovoljno kadra kojim bi se mogle osigurati zamjene odsutnih profesora. Takva situacija mogla bi dovesti do problema "nezamjenjivosti profesora" (kada na odsjeku postoji samo po jedan profesor za svaki predmet). Sa stajališta kvalitete nastave bilo bi preporučljivo da se studentima nastoji nadoknaditi odsustvo profesora, naročito onda kada su duže vremena odsutni. Na žalost, ne znamo žele li studenti zamjenu ili je ne žele jer to pitanje nije ispitano.

v35-Profesori informiraju studente o događanjima na katedri
 V36-Profesori bi trebali informirati studente o događanjima na katedri
 (odsustvo profesora, novi kolegiji, predavanja, ispiti, promjene...)

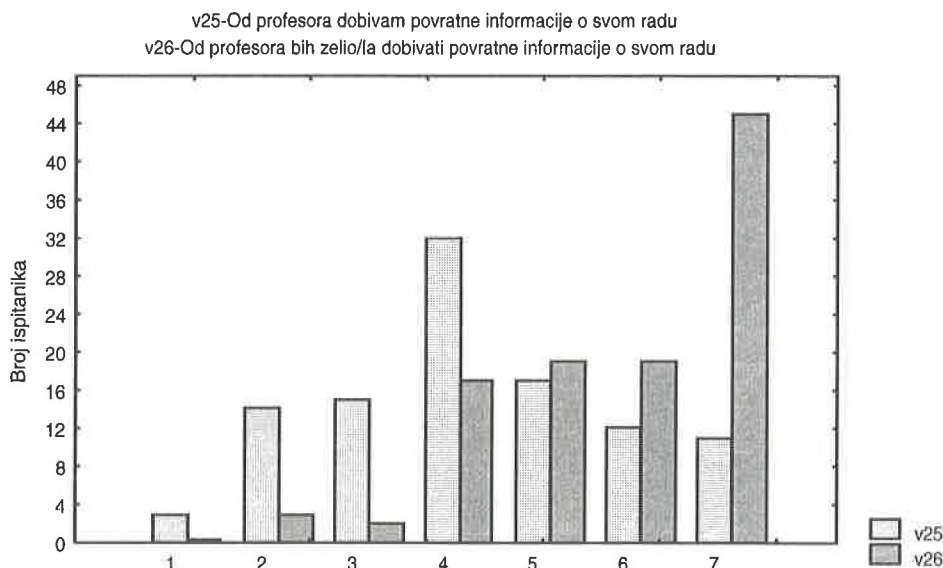
Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 5. *Distribucije odgovora na tvrdnje: V35 - Profesori studente na vrijeme informiraju o događanjima na katedri (odsustvo profesora, novi kolegiji, predavanja, ispiti); V36 - Profesori bi trebali informirati studente o događanjima na katedri)*

Samo 9% ispitanika procjenjuje da su *uvijek* navrijeme informirani o svim bitnim događanjima na katedri, dok ih se čak 34% (*nikada* [4,5%], *vrlo rijetko* [14%] i *rijetko* [14,5%]) osjeća informiranim (slika 5.-V35). Grafički prikaz koji prikazuje željeno stanje (slika 5.-V36) jasno pokazuje kako ispitanici žele *uvijek* (70,8%) biti navrijeme informirani o svim događanjima i promjenama na odsjecima koji su bitni za održavanje nastave. Razlika u odgovorima ispitanika na ova dva pitanja statistički je značajna: $t=15,55$, $df=199$, $p<0,05$. Uredna i redovita informiranost studenata ključna je za kvalitetno izvođenje nastave.

Ispitanici u postotku od 67% procjenjuju da su o mogućnostima za razmjenu studenata i međunarodne stipendije informirani: *nikada* (34,8%), *vrlo rijetko* (21,9%) i *rijetko* (11,4%) (V40). Iako profesori nisu obvezni informirati

studente o takvim mogućnostima, smatramo da bi to bio indikator izrazito kvalitetnih odnosa između studenata i profesora, te bi pokazalo da su profesori zainteresirani za unaprjeđivanje svojih studenata, a i studenti bi bili potaknuti na aktivniji pristup studiju. Jedan od mogućih uzroka takva stanja jest što ni sami profesori nisu informirani o mogućnostima razmjene studenata i o međunarodnim stipendijama.

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

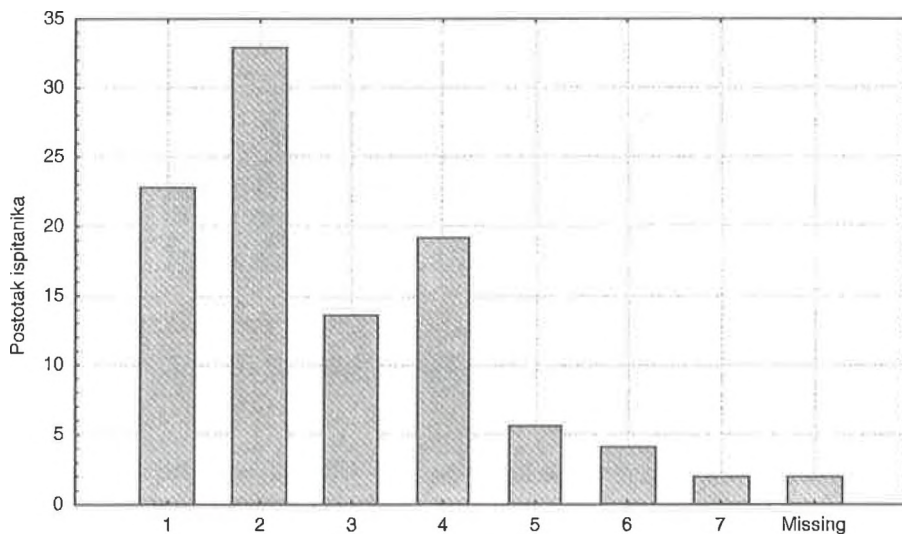
Slika 6. *Distribucije odgovora na tvrdnje: V25 - Od profesora dobivam povratne informacije o svom radu; V26 - Od profesora bih želio/ljela dobivati povratne informacije o svom radu*

Samo 9% ispitanika procjenjuje da *uvijek* dobiva povratne informacije o svom radu (slika 6.-V25). Taj je rezultat zabrinjavajući, pogotovo kada vidimo da 39% ispitanika želi *uvijek* dobivati povratne informacije (slika 6.-V26). Razlika između stanja koje ispitanici percipiraju kao stvarno i željenog stanja statistički je značajna: $t=11,41$, $df=198$, $p<0,05$.

Prema rezultatima istraživanja *hijerarhijske organizacije potreba*, koje su proveli Graham i Balloun 1973., razina zadovoljenja svake potrebe stoji u negativnoj korelaciji s intenzitetom želje da se ta potreba zadovolji. Ovakva teorija pretpostavlja da se prema jačini želje može zaključivati o nezadovoljenju potrebe koja se nalazi u pozadini te želje, što je u skladu s dobivenim rezultatima. (Fulgosi, 1997, 270)

Prednosti dobivanja povratnih informacija su brojne. Između ostalog, one studentima omogućuju stjecanje predodžbi o vlastitom znanju i radu prije samih ispitnih situacija, te se time znatno obogaćuje komunikacija između studenata i profesora. Ponajprije zbog manjka profesorskog kadra i prevelikog broja upisanih studenata, trenutni način organizacije nastave na Fakultetu ne ostavlja prostora individualnom pristupu. Stoga je pružanje povratnih informacija studentima o njihovu radu, za vrijeme predavanja ili konzultacija, najjednostavnija nadoknada individualnog pristupa.

V38- Profesori traže od studenata povratne informacije o svojoj nastavi

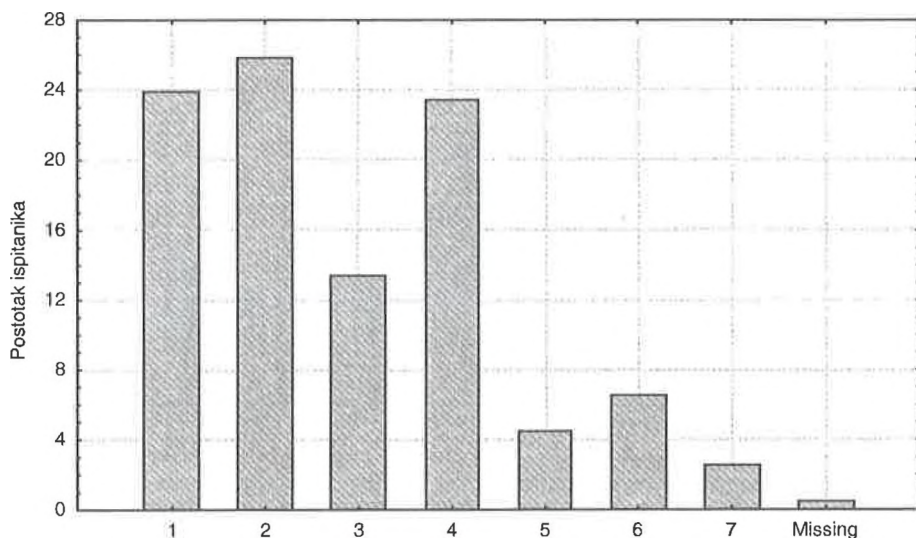

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 7. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Profesori traže od studenata povratne informacije o svojoj nastavi (načinu predavanja, prezentiranju materijala i sl.).*

Većina ispitanika (56%) smatra da profesori *vrlo rijetko* (32,8%) i *nikada* (22,7%) traže povratne informacije o svom načinu predavanja, a tek ih 2% smatra da njihovi profesori *uvijek* traže povratne informacije o svom radu (slika 7). Ovdje dolazi do izražaja tradicionalno poimanje nastave kao procesa u kojem studenti samo pasivno primaju znanje bez sudjelovanja u njemu iskazivanjem vlastita kritičkog mišljenja ili vlastite percepcije nastave. Takva je situacija štetna jer pogoduje produbljivanju jaza nerazumijevanja između studenata i profesora. Budući da studenti ne uviđaju da su i oni bitan čimbenik u procesu nastave, to bi moglo doprinijeti njihovoj pasivnosti i skeptičnosti⁹ koja je vidljiva i u drugim segmentima društva.

V39- Prijedlozi studenata o poboljšanju nastave utjecu na daljni rad profesora

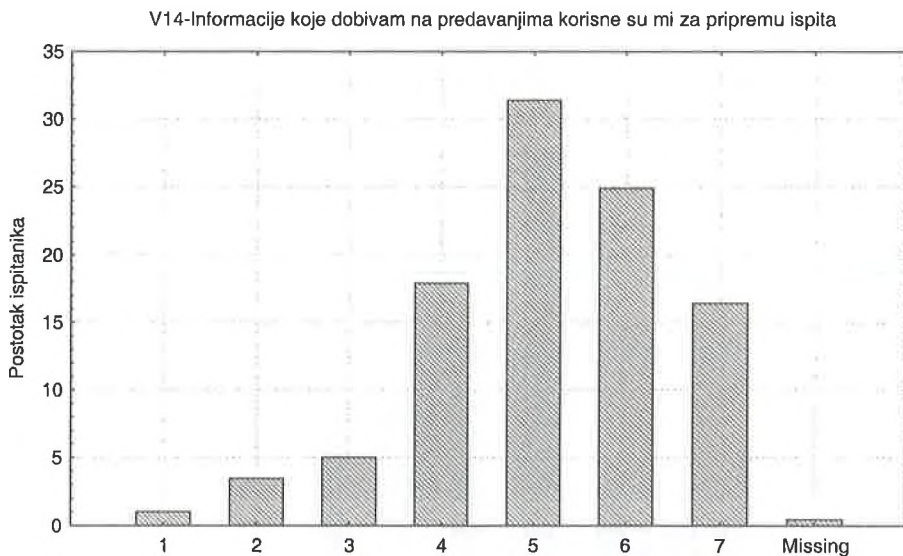
Legenda: 1-nikad, 2-*vrlo rijetko*, 3-*rijetko*, 4-*ponekad*, 5-*često*, 6-*vrlo često*, 7-*uvijek*

Slika 8. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Prijedlozi studenata o poboljšanju nastave utjecu na daljnji rad profesora*

⁹ Mladi u Hrvatskoj izražavaju skeptičnost prema vlastitoj budućnosti; nastojeći prvenstveno osigurati svakodnevne životne osnove, orijentirani su na sadašnjost i kratkoročne zadatke. U situaciji su da se njihov prijelaz u samostalnost odvija u vrijeme stalnog smanjivanja broja radnih mjesta, što ne pogoduje samo nekvalificirane nego i kvalificirane mlade ljude sa završenim fakultetima. (vidi Tomić-Koludrović/Leburić, 2001, 60)

potaknuo studentski znanstveni rad, a ne puko reproduciranje naučenog gradiva. Osim toga, istraživački rad dovodi do razvijanja za to potrebnih etičkih stavova i intelektualnih sposobnosti.

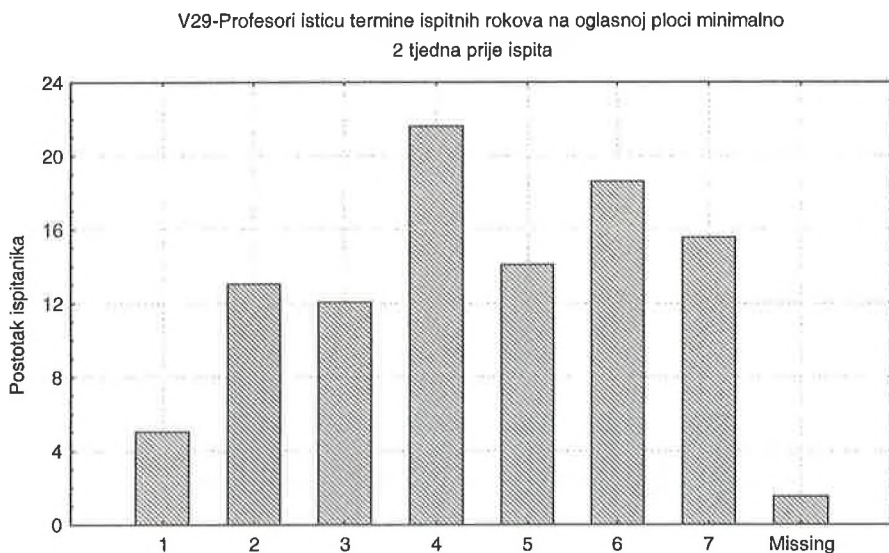
Ispiti

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 11. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Informacije koje dobivam na predavanjima korisne su mi za pripremu ispita*

Da su informacije dobivene na predavanjima korisne za pripremu ispita, procijenilo je 73% ispitanika (slika 11), što bi u širem kontekstu značilo da profesori u svojim predavanjima prate ispitnu literaturu. Osim toga, to implicira i mogućnost stjecanja osnovâ znanja za ispit upravo na predavanjima, te da bi prisustvovanje na predavanjima (naravno, uz pretpostavku da se predavanja i prate) trebalo olakšati učenje. U prilog ovoj pretpostavci ide i nalaz da je prisustvovanje na predavanjima (V77) u značajnoj (pozitivnoj) korelaciji s prosjekom ocjena ($r=0,26$).

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 12. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Profesori ističu termine ispitnih rokova na oglasnoj ploči minimalno 2 tjedna prije ispita*

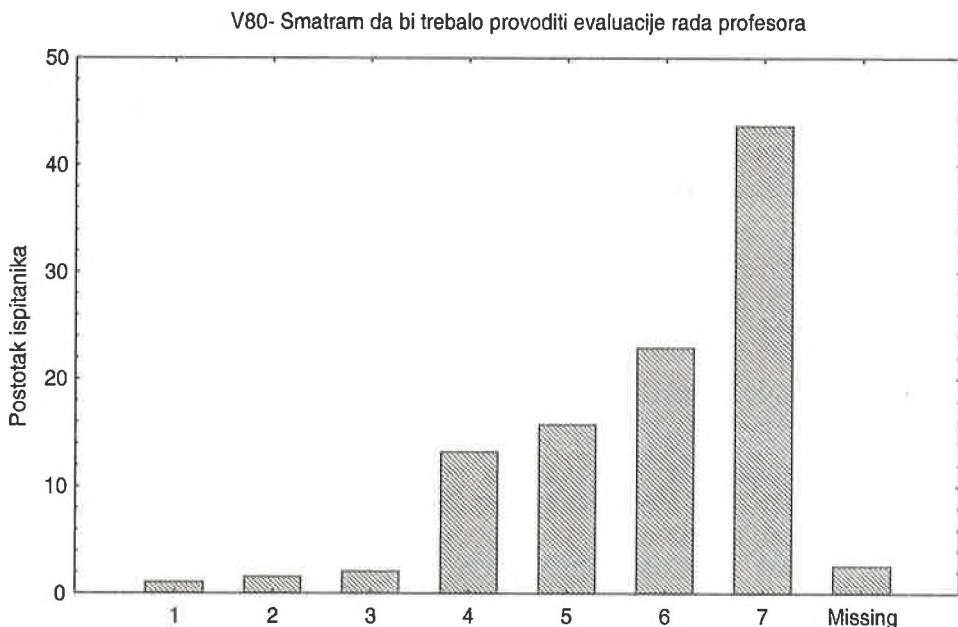
Budući da poznavanje termina ispita omogućuje studentima bolju organizaciju vremena, zanimalo nas je ističu li profesori termine ispitnih rokova na oglasnoj ploči barem dva tjedna prije ispita (slika 12). Tim pitanjem željeli smo skrenuti pozornost na neispunjavanje ove obveze od strane nekih profesora, kako bi se stanje popravilo. Koliko smo pogodili aktualni problem, potvrđuje i činjenica da je samo tri tjedna prije ispitivanja uprava donijela odluku kojom se od profesora zahtijeva određivanje i isticanje termina ispita (sve do početka akademske godine 2002/03) na oglasnoj ploči. Budući da je istraživanje izvršeno nakon ove odluke, postavlja se pitanje jesu li ovi rezultati odraz starog ili novog stanja. U svakom slučaju - 30% ispitanika smatra da većina profesora ne oglašava termine dva tjedna prije ispita.

Iako je 59% ispitanika odgovorilo *nikada*, zabrinjava činjenica da ih je čak 41% procijenilo da su barem jednom za vrijeme studiranja bili vrijeđani za vrijeme usmenog ispita. (slika 14) Budući da pitanje nije bilo specificirano, nismo u mogućnosti objasniti što studenti podrazumijevaju pod pojmom "vrijeđanje". No, dobiveni rezultati sami po sebi ukazuju na dublje probleme u izravnoj komunikaciji između studenata i profesora u ispitnim situacijama, te time traže daljnje (konkretnije) ispitivanje ovog problema.

Ispitanici različito percipiraju koliko im često profesori dopuštaju uvid u ispite nakon objave rezultata (V65). Neki smatraju da im je to često omogućeno, dok drugi ocjenjuju da je to puno rjeđe. Prema *Zakonu o visokim učilištima*, uspjeh postignut na ispitu dostupan je javnosti i pravo uvida u ispitne ishode ima osoba koja za to dokaže pravni interes, čime svaki student koji je polagao pismeni ispit ima pravo uvida. Opće je poznata činjenica da povratne informacije mogu utjecati na daljnji rad studenata jer na taj način doznaju kakvo je njihovo stvarno znanje, odnosno koliko je još rada i usavršavanja potrebno do željenog uspjeha.

Više od polovice ispitanika (54%) procijenilo je da su na usmeni ispit čekali više sati (V67). Izbjegavanje takvih situacija pomoglo bi i studentima i profesorima (prije svega mogućnošću bolje raspodjele vremena), te spriječilo dugotrajniju ispitnu anksioznost koja se javlja tijekom višesatnog čekanja. Kao primjer mogu poslužiti pojedine katedre Fakulteta koje primjenjuju tzv. "liste za usmeni" po kojima se određuje kada studenti imaju ispit (npr. redoslijedom po rezultatima pismenog rada ili abecednim redom), što bi bilo dobro uvesti kao praksu na cijelom Fakultetu.

Čak 82% ispitanika željelo bi imati više ispitnih rokova od postojećih (V69), a 77% bi željelo imati mogućnost kolokvijalnog polaganja ispita (V71). Može se pretpostaviti da ih broj ispita, koje trebaju položiti unutar jednog ispitnog roka, opterećuje te da bi im veći broj ispitnih rokova omogućio kvalitetniju pripremu ispita. Osim toga, primjena kolokvijalnog polaganja ispita bi i profesorima olakšala rad jer bi, u tom slučaju, radili sa studentima koji su već usvojili dotadašnje gradivo, te stoga imaju temelje za razumijevanje i usvajanje novoga gradiva.

Legenda: 1-nikad, 2-vrlo rijetko, 3-rijetko, 4-ponekad, 5-često, 6-vrlo često, 7-uvijek

Slika 15. *Distribucija odgovora na tvrdnju: Smatram da bi trebalo provoditi evaluacije rada profesora*

Ukupno je 80% ispitanika ocijenilo potrebnim *često* (15,7%), *vrlo često* (22,7%) i *uvijek* (43,4%) provoditi evaluacije rada profesora (slika 15). Čini se izvjesnim da studenti smatraju kako je evaluacija (kao konkretno, *materijalno* sredstvo) adekvatan način skretanja pozornosti na aktualne probleme i poteškoće koje imaju u nastavi. Za ilustraciju može poslužiti jedan od komentara studenata napisan na kraju upitnika: "*Bilo je i vrijeme da pogovorimo, pa makar i anonimno*".

U istraživanju provedenom na uzorku od 202 studenta, čak je **101** student komentirao danu tematiku (dakle, **50%** ispitanika). Komentari studenata grupirani su u više kategorija koje su se isprofilirale tijekom klasifikacije, a koje su navedene u **tablici 3**. Valja napomenuti da je ukupan broj komentara (**146**) veći od broja ispitanika koji su ih napisali, jer su neki pokrivali više aspekata.

Tablica 3. Prikaz skupina komentara dobivenih njihovom klasifikacijom

SKUPINE KOMENTARA	broj	%
1. Podrška i pohvale istraživanju	32	21,91
2. Kritika istraživanju (negativni komentari)	12	8,21
3. Kritika nastavne prakse na fakultetu	20	13,69
4. Prijedlozi i rasprava o problemu	32	21,91
5. Pesimistički stavovi	16	10,95
6. Kritika rada nastavnika	34	23,28
Ukupan broj	146	100

Ispitanici na sljedeći način izražavaju svoj **pesimizam** (11%):

"Samo se što prije želim riješiti ovog fakulteta."

"Ima li kakve koristi od ovoga?"

"Godinama je situacija ovakva...profesori imaju svoj način rada i jedna anketa ih ne će promijeniti..."

Postotak **negativnih komentara upućenih istraživanju** (8%) je dosta nizak, dakle, ne prepoznaje se dominantna kritička misao o nedostacima istraživanja:

"Nemam pojma što vi ispituje i zašto"

"Pitanja su sama po sebi dobra, ali su preuopćena, osim toga unutar jedne katedre postoje ogromne razlike među profesorima, pa je na ovaj način nemoguće doznati pravo stanje unutar jedne katedre."

S druge strane, postotak ispitanika koji **podržavaju istraživanje** dosta je veći (22%), iako je izraženo i dosta skepse oko utjecaja rezultata ovog upitnika na promjene u kvaliteti nastave:

"Mislim da je upitnik dobar, ali stječem dojam da je i lako ostati neutralan...studenti se često boje iskazati i pravu ocjenu jer se, bez obzira na anonimnost, boje da će profesori saznati što su napisali..."

"Smatram da bi se ovakvi upitnici trebali češće provoditi, ali da ovi rezultati istraživanja ne ostanu samo projekt na papiru, već da se primijene na poboljšavanje nastavnog programa i organizaciju načina rada na fakultetu."

"Imate moju podršku. Krajnje je vrijeme da progovorimo, pa makar i anonimno."

Skupina komentara ispitanika (22%) koji se odnose na **prijedloge i raspravu o problemu**, ukazuje na konkretne probleme i ideje o nastavi na Fakultetu. Ovdje se istaknulo nekoliko problema koje ispitanici smatraju

bitnima za normalan nastavni rad (ispitni rokovi, kolokviji, tehnička oprema, seminari, program razmjene studenata...):

"Trebalo bi omogućiti kolokvijalno polaganje ispita barem iz nekih kolegija koji su i više nego opširni."

"Mislim da bi se broj seminara trebao smanjiti jer u periodu kad bi se trebalo najviše posvetiti učenju, oni navale sa seminarima koji u biti ne pomažu ni najmanje pri polaganju ispita...Fakultet bi trebao osigurati veći broj školarina za odlazak u govorno područje jezika koji se studira..."

"Poboljšati organizaciju rada...odvojiti praksu od teorije...intenzivirati praktične aktivnosti...opremiti laboratorije novom opremom...koristiti nova audiovizualna pomagala...stimulirati nadarene studente...što češće organizirati okrugle stolove"

U skupini komentara koji se odnose na **kritiku rada profesora**, visok postotak ispitanika (23%) negativno se izrazio naspram neadekvatnog odnosa profesora prema studentima i prema vlastitom radu:

"Većina profesora se odnosi prema studentima kao prema grupi maloumnih delikvenata...mi im predstavljamo neki vid psihoterapije...prvih pola sata predavanja utroše pričama o njihovim privatnim problemima ili verbalnim maltretiranjem...na sreću, ima profesora koji su potpuno predani svom predmetu i predaju s velikim entuzijazmom, ali njih je malo...znam da zaslužujem nagradu za naivnost, ali ja sam mislila da na našem fakultetu predaju stručnjaci."

"Profesori bi trebali biti susretljivi prema studentima, ohrabrivati ih, a ne zastrašivati i ocjenjivati prema izgledu..."

"Neki profesori znaju biti jako naporni na predavanjima...ima profesora koji pred kolegama ismijavaju studente. Uz to ponašaju se kao da je njihov predmet jedino što bi nas trebalo zanimati pa nas opterećuju nekim sitnicama..."

Posljednja skupina komentara odnosi se na **kritiku nastave** (14%) koju ispitanici evaluiraju na sljedeći način:

"I trebala bi se uvesti praktična nastava jer nam je i to bitno! Ne trebamo sve samo znati napamet, nego bismo trebali učiti kako ćemo raditi kad dovršimo fakultet."

"Lektorske vježbe bi trebale uključivati timski rad...predavanja su uglavnom dosadna...metodika nastave je potpuni promašaj jer nam ne uspijevaju prenijeti znanje koje posjeduju."

Opći dojam dobiven iz komentara jest da je nastava na Fakultetu nezadovoljavajuća. Ispitanici nastavu prepoznaju kao tradicionalnu, a svoj

položaj kao nepromjenjiv. Skeptični su prema očekivanju da će se ikakve promjene dogoditi. Velik je broj zamjerki upućen samim profesorima kojima ispitanici zamjeraju nedostatak "normalnije" komunikacije sa studentima, slab interes za studente, njihove probleme kao i interes za nastavni rad.

Generalizacije studenata treba uzeti s dozom opreza (jer je njihova evaluacija samo jedan od aspekata sustavne evaluacije nastavnog rada), ali ih je potrebno u svakom slučaju ozbiljno razmotriti. "Iako studenti zahtijevaju promjene, jasno je da s obzirom na njihovu prisilno pasiviziranu ulogu u sustavu visoke izobrazbe sama snaga studenata nije dovoljno jaka da inicira promjene. Iskustva uspješno realiziranih promjena u visokoj izobrazbi ukazuju na to da garanciju za uspjeh daje djelovanje čimbenika "s dna" hijerarhije, koji imaju znanje i motivaciju potrebnu za započinjanje promjene, kao i elementi "s vrha" čije uvjerenje treba biti da se promjena treba dogoditi." (Ledić, 1998, 633)

Zaključak

Cilj ovog istraživanja nije bio otkriti probleme pojedinih studenata ili odsjeka, nego istaknuti probleme koji su zajednički većini studenata Filozofskog fakulteta u Zadru bez obzira na studijsku grupu ili godinu studija. To su aktualni problemi koji su zajednički svim studentima, te upravo stoga zahtijevaju pozornost uprave. Iako među studentskom populacijom općenito prevladava mišljenje da profesori dolaze na predavanja pripremljeni, da uglavnom redovito održavaju predavanja i da se trude da su im predavanja razumljiva, prisutna je želja da predaju s više entuzijazma. Studenti smatraju da bi profesori u nastavi trebali češće koristiti tehnička pomagala. Prisutna je i želja za čestim i stalnim dobivanjem povratnih informacija o radu studenata te velika većina ispitanika smatra da njihovi prijedlozi o poboljšanju nastave ne utječu na daljnji rad profesora. Studenti imaju slobodu odabira seminarske teme, biraju ono što ih zanima te smatraju da im seminari koriste u pripremi ispita, ali ih, s druge strane, ne žele izlagati pred kolegama i profesorima. Ispitanici izražavaju želju za više ispitnih rokova i za kolokvijalno polaganje ispita te izjavljuju da na usmene ispite često čekaju i po nekoliko sati. Žele i kontinuiranu evaluaciju rada profesora.

Budući da su sustavnija ispitivanja kvalitete nastave na visokim učilištima u Hrvatskoj, na žalost, zapostavljena, ovo istraživanje, provedeno na populaciji Filozofskog fakulteta u Zadru, pokušaj je skretanja pozornosti na tu problematiku. Proces transformacije Fakulteta u sveučilište obuhvaća različite

promjene strukturalne prirode koje, između ostalog, podrazumijevaju i promjene u nastavi. S tim na umu, ovo je istraživanje provedeno kako bi se dobio uvid u stanje nekih aspekata kvalitete nastave koji se mogu uzeti u obzir pri stvaranju novih smjernica razvoja u procesu transformacije u sveučilište.

Ako bi se u istraživanje krenulo s ciljem istraživanja kvalitete nastave na pojedinim odsjecima, tada bi svaki profesor toga odsjeka bio predmet ispitivanja, što bi zahtjevalo obimnije istraživanje, veći broj ispitanika te da svaki ispitanik ispunjava upitnik o svim profesorima koji mu predaju. S druge strane, da bi se u potpunosti obuhvatila slika "kvalitete nastave", trebalo bi ispitati i kako profesori ocjenjuju kvalitetu nastave (samoprocjenom te procjenom studenata koji svojim (ne)učestvovanjem doprinose kvaliteti nastave).

Literatura

- BRUMEN, S., GREGUREVIĆ, M., LUŠETIĆ S., POŽAR, M., (2001): *Mišljenja studenata o nekim aspektima studiranja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu* (Prikaz i tumačenje rezultata istraživanja, dostupno kod Klub studenata sociologije "Diskrepancija", Filozofski fakultet u Zagrebu).
- FULGOSI, A. (1997): *Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja*, Zagreb, Školska knjiga.
- LEDIĆ, J., KOVAČ, V., RAFAJAC, B. (1998): Položaj studenata na Sveučilištu u svjetlu kvalitete nastave, *Društvena istraživanja*, br. 4-5 (36-37), 619-637.
- SCHMIDT V. (1972): *Visokoškolska didaktika*, Zagreb, Pedagoško-književni zbor.
- TOMIĆ-KOLUDROVIĆ I., LEBURIĆ, A. (2001): *Skeptična generacija – životni stilovi mladih u Hrvatskoj*, Zagreb, AGM.
- ZAKON O VISOKIM UČILIŠTIMA, *Narodne novine*, br. 54/96.

Prilog 1. *Prikaz korištenih tvrdnji, nekih statističkih parametara (aritmetičke sredine i standardne devijacije) te postotaka ispitanika koji su zaokružili pojedini odgovor*

	ARIT. SRED.	ST. DEV.	nikad	vrlo rijetko	rijetko	ponekad	često	vrlo često	uvijek
1. Na predavanjima mogu slobodno izražavati svoje mišljenje.	4,53	1,62	2	10,9	12,9	25,7	18,3	14,9	15,3
2. Profesori insistiraju na formalnosti i službenosti.	4,42	1,24	1	6,4	11,9	34,7	25,7	16,8	3,5
3. Profesori na nastavi koriste dodatnu opremu (grafoskop, dijaprojektor, TV, video i audioopremu...).	3,30	1,72	15,6	26,6	11,1	22,6	11,6	8	4,5
4. Profesori bi trebali koristiti dodatnu opremu na nastavi (grafoskop, dijaprojektor, TV, video i audioopremu...).	5,69	1,17	0,5	1	2	13	20	35,5	28
5. Profesori višesatna predavanja 'razbijaju' pauzama.	4,46	1,64	6	7	11,4	27,9	17,9	17,9	11,9
6. Profesori potiču izražavanje mišljenja studenata na predavanjima.	3,98	1,45	3	13,9	18,9	32,3	15,9	10,4	5,5
7. Želio/la bih da predavanja uključuju informacije koje proširuju moje znanje iako nisu potrebne za ispit.	5,19	1,33	1	1	4	30,3	21,4	19,9	22,4
8. Sadržaji predavanja prate ispitnu literaturu.	5,10	1,32	0,5	5,5	5,5	14,4	33,8	26,4	3,9
9. Profesori se trude da im predavanja budu zanimljiva.	4,00	1,39	2,5	11,9	18,4	37,8	14,4	9	6

10. Sadržaji predavanja trebali bi se ograničiti isključivo na ispitnu literaturu i informacije korisne za ispite.	3,45	1,87	24,4	9	12,9	26,9	13,4	5	8,5
11. Na predavanjima imam potrebu izražavati svoje mišljenje.	4,14	1,49	4,5	10	13,9	36,8	14,4	13,9	6,5
12. Informacije koje dobivam na predavanjima su aktualne (novija istraživanja, ažurirani podaci i sl.).	4,05	1,43	2	12,4	20,3	33,2	13,9	12,4	5,9
13. Na predavanjima se ne ističem jer tako smanjujem mogućnost zamjeranja profesorima.	3,52	1,69	13,9	18,9	13,9	26,4	12,4	10	4,5
14. Informacije koje dobivam na predavanjima korisne su mi za pripremu ispita.....	5,15	1,32	1	3,5	5	17,9	31,3	24,9	16,4
15. Profesori na predavanja ne dolaze na vrijeme.	3,92	1,56	6	16	16	26,5	16,5	15,5	3,5
16. Predaju mi vrsni stručnjaci u svojim predmetima.	4,96	1,43	1	5,9	6,9	22,8	23,8	25,2	14,4
17. Profesori na predavanjima ponavljaju i ističu bitne podatke.	4,59	1,33	0	6,9	11,9	31,2	23,8	17,8	8,4
18. Profesori stvaraju stavove o studentima na osnovu njihova izgleda.	3,25	1,48	14,9	21,8	11,9	33,9	11,9	5	1
19. Profesori na predavanja ne dolaze pripremljeni.	2,95	1,43	18,3	26,2	11,4	30,2	6,4	3,5	1
20. Profesori redovito održavaju svoja predavanja.	5,03	1,32	0	4	9	21,9	23,4	28,9	12,9
21. Profesori se trude da im predavanja budu razumljiva.	4,72	1,40	1,5	5	11,4	25,7	26,7	18,3	11,4
22. Profesori ne predaju s entuzijazmom.	3,97	1,45	8,4	5,9	16,3	37,1	16,8	12,4	3
23. Izgled studenata utječe na ponašanje i ocjenjivanje profesora.	3,27	1,57	16,8	22,3	7,9	32,7	12,4	6,4	1,5
24. Profesori dopuštaju kritički stav studenata prema gradivu.	4,22	1,54	3,5	12	13	32,5	18,5	11	9,5

51. Pri izlaganju seminara profesor i kolege aktivno sudjeluju pitanjima ili diskusijom.	3,73	1,64	8	20,1	13,6	29,1	13,1	22,6	29,6
52. Kada izlažem seminar, volim da se profesor i kolege uključe pitanjima ili diskusijom.	4,23	1,66	7,5	8,5	11,5	33	18	9	12,5
53. Svaki svoj seminar želio/ljela bih izložiti pred kolegama i profesorom.	3,83	1,79	11	14,5	16	29,5	8,5	9	11,5
54. Seminare smatram korisnima i rado ih pišem.	3,94	1,59	5,5	16	12,5	38	10	9,5	8,5
55. Seminari mi ne koriste u pripremanju ispita.	3,59	1,73	13,1	18,7	14,6	26,3	10,6	10,6	6,1
56. Da mogu birati, polagao/la bih ispite pismeno.	4,17	1,96	13,1	11,6	7	28,6	10,6	11,6	17,6
57. Da mogu birati, polagao/la bih ispite usmeno.	4,28	1,89	9,5	11,6	9	29,6	8,5	14,6	17,1
58. Ocjenjivanje na ispitima je objektivno.	4,11	1,40	4,5	7,5	14	45	10	14	5
59. Ispitna pitanja su jasna i precizna (shvaćam što žele čuti/ pročitati).	4,68	1,24	0,5	5	8	32	27,5	21	6
60. Doživio/la sam da me profesor vrijeđa na usmenom ispitu.	2,01	1,55	59	14,5	9,5	9	3	2	3
61. Na ispitima se profesori pridržavaju predavanja i zadane literature.	5,07	1,43	1	5	7	21	21,5	28	16,5
62. Na ispitima koristim 'šalabahtere'.	2,69	1,73	34	24	9,5	16	7	7	25
63. Profesori za vrijeme usmenih ispita daju dovoljno vremena za pripremu odgovora.	4,61	1,61	3,5	8,5	11,5	24	17,5	23	42
64. Profesori mi se na ispitima obraćaju s poštovanjem.	5,49	1,33	0	2,5	4,5	18	20,5	25,5	29
65. Profesori mi dopuštaju uvid u ispite nakon objave rezultata ("zašto sam pao/la?").	4,64	1,87	5	12,6	9	22,1	11,6	17,1	22,6
66. Profesori će mi izaći u susret ako istovremeno imam dva ili više ispita (da ih polažem u različito vrijeme, neki drugi dan i sl.).	4,08	1,69	7,5	15	7	34,5	14	12,5	9,5

67. Dogodilo mi se da na usmeni ispit čekam i po nekoliko sati.	4,64	1,58	5,4	5,9	6,9	27,7	19,3	24,3	10,4
68. Profesori strogo poštuju ispitne rokove.	4,98	1,38	1	3,5	9,5	21,4	26,9	22,9	14,9
69. Volio/la bih da postoji više ispitnih rokova od postojećih.	5,82	1,49	2,5	2	1,5	12,4	17,3	15,3	49
70. Na mojoj katedri imam mogućnosti polagati ispite kolokvijalno.	2,15	1,53	51,5	18	7,5	15,5	4	1	2,5
71. Želio/la bih polagati ispite kolokvijalno.	5,69	1,47	2	2,5	2	16,5	12	25	40
72. Broj ispita koje moram položiti opterećuje me.	4,86	1,77	4,5	8	8	22,9	15,9	15,4	25,4
73. Rezultate pismenog ispita čekam i više od tjedan dana.	3,24	1,74	24,5	13	15	22	16	6	3,5
74. Smatram da su ocjene objektivn pokazatelj moga znanja.	3,59	1,47	9,5	16,5	15	35	15	6	3
75. Zadovoljan/na sam svojim ocjenama.	4,54	1,59	5,5	6	9	30,8	18,4	18,4	11,9
76. Učim sa zadovoljstvom.	4,34	1,25	2,5	5,5	10	40,5	26	10,5	5
77. Dolazim na predavanja.	5,36	1,12	0	1,5	4,5	14,5	29,4	36,3	13,9
78. U okviru mog studija omogućeno mi je sudjelovanje u programu razmjene studenata.	1,68	1,23	67,8	11,6	12,1	5,5	0,5	1	1,5
79. Na mojoj katedri imam mogućnosti slušati predavanja gostujućih stručnjaka.	3,55	1,74	12,9	20,9	14,9	23,4	12,4	10	6
80. Smatram da bi trebalo provoditi evaluacije rada profesora.	5,81	1,40	1	1,5	0	13,1	15,7	22,7	43,4

Daniela Ivanšić, Alina Jurjević, Krešimir Krolo, Željka Tonković:
STUDENTS' OPINIONS ABOUT SOME ASPECTS OF TEACHING
QUALITY AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY IN ZADAR

S u m m a r y

The aim of this research was to investigate how the students at the Faculty of Philosophy in Zadar perceive some aspects in the process of quality teaching. For the purpose of the research we constructed a questionnaire with 80 particles investigating perception of professors' lectures, professors, seminars, exams, student-professor relations with an option to add a free comment on the theme. The research was conducted on the sample of 202 students of the second, third, and the fourth year of all college groups at the Faculty of Philosophy in Zadar, i.e. 15% of the target population. During the analysis of the results, we tested correlations between the particles, gender differences and the year of study, as well as the significance of differences between the situations perceived by students as real ones and those desired. Because of broadness and specific quality of the results, individual results were not underlined in the summary. Therefore ALL questions and percentages of the examinees' answers are presented in the Supplement 1.

KEY WORDS: students' perception, quality of classes, professors, lectures, seminars, exams